

**ТАРҲРЕЗИИ УСУЛИ САМАРАБАХШИ ТАБОБАТИ ИЛТИҲОБИ САРИРИИ
ҒАДУДИ ШИРӢ ДАР МОДАГОВ**

Идиев Қ.У. ДАТ ба номи Ш.Шоҳтемур

Калимаҳои асосӣ: мастит, зиддимикробӣ, зардобӣ, назлаві, фибринозӣ, чиркӣ, хунишорӣ, мастомитсин, димастин.

Дар давраи вусъати бемории ҳамагири сироятӣ कोरोनाвирус, масъалаи муҳиме, ки рӯ ба рӯи инсоният қарор дорад, таъмини амнияти озуқаворӣ ба ҳисоб меравад. Вобаста ба ин дар асоси дастуру супоришҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикстон чиҳати зиёд кардани саршумори чорво, хушзотқунии саршумор, баланд бардоштани маҳсулнокии чорво тадбирҳои зарурӣ андешида мешавад.

Яке аз масъалаҳои ҷиддӣ дар чорводорӣ ширӣ ин бемориҳои ғадуди ширӣ ва махсусан мастит мебошад. Мастит зери таъсири маҷмӯи омилҳои номусоиди берунӣ ва ҳам дохилии сиришти чорво ба вучуд меояд. Барои ғоидабахш табобат кардани модаговҳо дар давраи ширдихӣ омилҳои гуногун мусоидат мекунад: синну соли ҳайвон, давраи ширдихӣ, миқдори шири якшабонарӯза, намуд ва ҳолати илтиҳоб, паҳншавии мавзӣ, намуди барангезанда, иштироки бемориҳои ҳамоҳанг (варами пистон, эндохетрит, субинволүсияи бачадон ва ғайраҳо).

Самаранокии нақшаи табобати касал аз бисёр чиҳат ба сари вақт табобат кардан вобаста аст. Ҳар чӣ қадар барвақт табобат сар карда шавад ҳамон қадар натиҷаи мусоид барои сиҳатшавӣ ва барқароршавии функсияи ҳиссаи зарардидаи пистон зиёдтар мешавад.

Сабаб ва равиши маститро муайян карда, табобати оқилонро фароҳам овардан имконпазир аст, ки он аз чунин қоидаҳо иборат аст:

- ба табобат сари вақт сар кардан дар соатҳо ё рӯзҳои аввали беморӣ;
- дар мавзӣ илтиҳобӣ нигоҳдорӣи концентрасияи моддаҳои зиддимикробӣ;
- табобати мавзӣ касал бо назардошти сохти таркибии барангезандаи илтиҳоби пистон ва ҳиссегнокии он ба маводҳои зиддибактериявӣ;
- дар шакли васеъ гузаронидани табобат бо маводҳои асосӣ ва маводҳои ёрирасон;
- аз минтақаи амрозӣ хоричқунонии эндо ва экзотоксинҳо;

Махсусан илтиҳоби пистони баъдитаваллудӣ, ки факторҳои биологӣ ба вучуд меоранд вазнин мегузарад. Эндотоксинҳои ҳосилкардаи микроорганизмҳо боиси депрессияи вазнини чорво, бозмондан аз хӯрок, баландшавии ҳарорат ва дигар норасиҳо оварда мерасонад. Дар ин ҳолат диққати мутахассис бояд ба он равона карда шавад, ки минтақаи маҳалли амрозӣ баргараф карда шавад, эндотоксинҳо аз организм дур карда шаванд, кори дигар узвҳо ва системаҳо ба меъёр оварда шаванд.

Табобат ҳангоми равиши давомдор гирифтани илтиҳоби пистон душвор мегардад, зеро бофтаи фибринозӣ дар муҳлати кӯтоҳ байни маводи табобатӣ ва микрофлораи амрозӣ монеа эҷод мекунад.

Илтиҳоби саририи ғадуди пистони говҳои ширдеҳ дар бисёр мавридҳо сабаби (этиологияи) микробӣ доранд, аз ин рӯ антибиотикҳо, сулфаниламидҳо ва нитрофуранҳо истифода бурда мешаванд. Бисёртар онҳоро бевосита ба нои чоч ва зарфи чочӣ равон мекунанд. Ин имкон медиҳад, ки концентрасияи оптималии моддаҳои зиддибактериявӣ дар маҳалли амрозӣ, алоқаи давомдор ва бевоситаро бо микрофлораи патогенӣ пайдо кунад.

Солҳои охир талаф додани шир дар натиҷаи мастит ба 30-40%-и талафотҳои бавучудовардаи ҳамаи касалиҳои модаговҳо баробар шудааст. Зиёда аз 30%-и модаговҳои ба мастит гирифтдор ҳамасола бо сабаби ағалактія, куршавии чочҳо, оқилаи пистон ва ғайра аз ҳисоби истехсоли соқит карда мешаванд.

Аз ин рӯ мастит яке аз масъалаҳои муҳим дар чорвои ширдеҳ буда, табобати саривақтӣ ва самаранокии он муҳим мебошад. Муҳимияти ин масъала мутахассисонро водор месозад, ки нақшаи маҷмуиро оиди солимгардонии ҳайвони калони шоҳдор аз мастит тартиб диҳанд ва онро амалӣ гардонанд.

Вобаста ба ин кормандони кафедраи ҷарроҳӣ, қобилай ва табобатии ДАТ ба номи Ш. Шоҳтемур ва ҶДММ «Сомонфарматсевтика» нақшаҳои гуногунро дар табобати мастити модаговҳоро санҷиданд. Ҳангоми истифодаи васеи маводҳои гуногуни табобатӣ

динамикаи беморӣ кӯтоҳ ва самараи табобат баланд мешавад. Маводи «Мастомитсин» бо ҳаҷми 10 мл дар сузандору (шпритс)-и 10мл бастабандӣ карда шудааст, ки дохили зарфи чочӣ (интрамаммарӣ) равон карда мешавад. Ҳангоми ба дохили чоч равонкунии он дар чорвои бо нишонаҳои аёни илтиҳоби пистон дошта, баъди 1-3 маротибаи истифодааш ҳолати умумии чорво беҳтар мешавад, иштиҳояш барқарор, сурхшавӣ ва варами пусти пистону чоч гум мешавад, ҳиссаи зарардида ҳаҷман хурд ва ба меъёр меояд, дардмандию ҳарорати мавзёи гум мешавад.

Мавод ва усули тадқиқот. Тадқиқот аз ноябри соли 2020 то апрели 2021 дар кафедраи чарроҳӣ, қобилағӣ ва табобатии ДАТ ба номи Ш. Шоҳтемур, КВТТ – и «Ҳисор» ва хочагии А. Юсупови шаҳри Ҳисор гузаронида шудааст.

Ҳангоми тадқиқот 8 сар модаговҳои зотҳои сиёҳалло ва сементалӣ бо шаклҳои гуногуни мастит (зардобӣ, зардобӣ – назлавӣ, назлавӣ, назлавию – чиркӣ, чиркӣ, фибринозӣ ва хуншорӣ) истифода бурда шуд.

Чорвоҳои зерӣ таҷриба қарордошта бо тартиби аналогӣ (синну сол, вазн, маҳсулноқӣ, муҳлати зоиш ва ғайра) ҷойгир карда шуд.

Барои муайянкунии самаранокии табобатии маводҳо, давра ба давра ҳолати сарирӣ (ҳарорат, набз, нафаскашӣ, ҳаракари шикамба) –и чорвоҳои сиҳат (назоратӣ) ва бемории мастит буда санчида шуданд.

Натиҷаи тадқиқот. Мастит на фақат касалии васеъ паҳнғашта, балки боиси сироятёбии навзодҳои чорво ва инсон пеш аз ҳама кӯдакон мешавад.

Ҷадвали 1.

Т/р	Гурӯҳҳои таҳқиқотӣ	Синни миёна (сол)	Саршумори ҳайвонот (сар)	Вазни миёна (кг)	Маҳсулнокии ширии миёна (литр)
1	Гурӯҳи якум	5,2	4	564	5200
2	Гурӯҳи дуум	5,5	4	572	5430

Мақсади кори мазкур ин муайянкунии методи самарабахши табобат ҳангоми мастит мебошад. Маводи таҳқиқотӣ 8 сар модаговҳои 4-8 сола гирифта шудааст. Чорвоҳои зерӣ таҷриба қарордошта бо тартиби аналогӣ ба ду гурӯҳ (n=4) ҷойгир карда шуд.

Барои муайянкунии самаранокии табобатии маводҳо, давра ба давра ҳолати сарирӣ (ҳарорат, набз, нафаскашӣ, ҳаракари шикамба) –и чорвоҳои назоратӣ ва ба мастит гирифтдор будаи таҳқиқотӣ санчида шуданд. Нишондоди ҳарорат, набз, миқдори ҳаракати нафаскашӣ ва миқдори ҳаракати шикамба то табобат, дар давоми табобат ва инчунин баъди табобат аз мастит бо каме нишондоди таъғиротӣ қарор доштанд. (ҷадвали 2)

Ҷадвали 2. Нишондоди ҳарорат, набз, миқдори ҳаракати нафаскашӣ ва миқдори ҳаракати шикамбаи чорвои бемории мастит буда (Ҳангоми нишондоди миёна P = 0,05).

№	Давраи муоина	Ҳарорат °С	Миқдори зарбаи набз дар 1 дақиқа	Ҳаракати нафасгирӣ дар 1 дақиқа	Миқдори кашиш-хурии шикамба дар 2 дақиқа
Гурӯҳи якум					
1	То табобат	38,0 ± 0,3	65 ± 3	21 ± 2	2 ± 0,5
2	Дар давоми табобат	38,0 ± 0,3	65 ± 3	22 ± 3	2 ± 0,5
3	Баъди сиҳатшавӣ	38,2 ± 0,4	65 ± 4	22 ± 3	3 ± 0,5
Гурӯҳи дуум					
1	То табобат	37,8 ± 0,3	67 ± 3	18 ± 2	3 ± 0,5
2	Дар давоми табобат	38,0 ± 0,3	66 ± 3	19 ± 2	2 ± 0,4
3	Баъди сиҳатшавӣ	38,0 ± 0,3	67 ± 3	20 ± 3	2 ± 0,4

Барои муайянкунии усули самарабахши табобати маҷмӯии мастит модаговҳои ба ин паталогия дучоршуда, интиҳоб қада шуд. Саршумори мавҷуда ба ду гурӯҳ тақсим карда шуда бо ду нақша табобат карда шуд.

Ҷадвали 3.

Номи мавод	Усули равонкунии	Воя	Рӯзҳои табобат				
			1	2	3	4	5
Гурӯҳи якум							
Амоксисилин 150	Доҳили мушак	1мл/10 кг в.з.	+		+		
Септогел	Доҳили чоч	1 шпритс ба 1чоч	+	+	+	+	+
Флунекс	Доҳили мушак	1мл/45 кг в.з.	+	+	+	+	+
Нитагин	Зери пушт	25 мл	+	+	+	+	+
Гурӯҳи дуум							

Сефтиоклин	Доҳили мушак	1мл/50 кг в.з.	+	+	+	+	+
Мастомитсин	Доҳили чоч	1 шприц ба 1чоч	+	+	+		
Флунекс	Доҳили мушак	1мл/45 кг в.з.	+	+	+	+	+
Бутафан	Доҳили мушак	25 мл	+	+	+	+	+

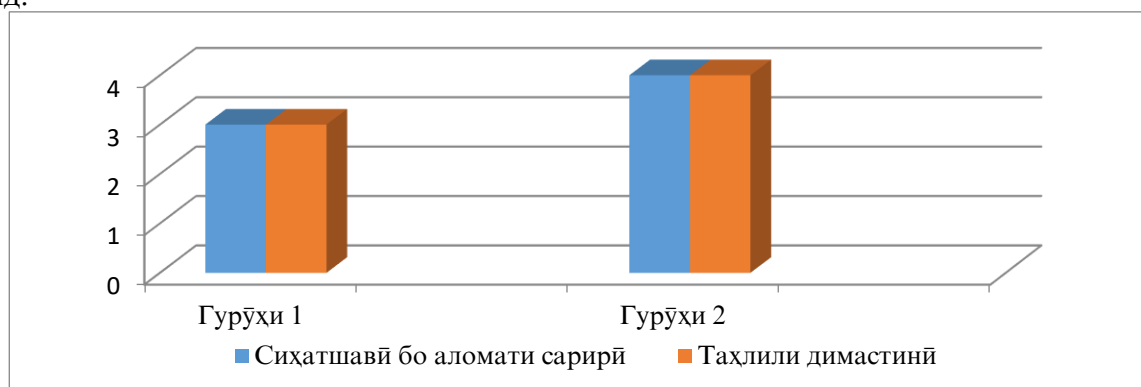
Ба гурӯҳи якум нақшаи маъмули роичбуда дар хоҷагӣ бо истифода аз маводҳои септогел, амокситселин 150, флунекс, нитамин тавсия гардида, ба гурӯҳи дуюм бошад маводҳои мастомитсин, сефтиоклин, флунекс, бутафан раво карда шуд.

Самаранокии усулҳои табобати маҷмӯӣ ҳангоми мастит бо нишондоди муоинаи сарири; нестшавии варам, дард ва ҳарорати мавзиеи пистон, инчунин натиҷа дар таҳлили димастинӣ натиҷагирӣ карда шуд.

Ҷадвали 4.

Т/р	Гурӯҳҳои таҳқиқотӣ	Саршумори ҳайвонот	Нестшавии варам, дард ва ҳарорати мавзиеи пистон		Натиҷа дар таҳлили димастинӣ	
			Модагов	%	Модагов	%
1	Гурӯҳи якум	4	3	75	3	75
2	Гурӯҳи дуюм	4	4	100	4	100

Чӣ тавре аз ҷадвали 4 маълум аст, дар гурӯҳи якум баъди панҷ рӯзи табобат ҳангоми муоинаи саририи модаговҳои мастит буда маълум шуд, ки дар 3 сар модагов (75%), варамии пистон, дардмандӣ ва ҳарорати мавзие рафъ шудааст ва натиҷаи нақшаи табобатӣ 75%-ро нишон дода, дар таҳлил бо маҳлули 5%-и димастини низ як сар мусбӣ (75%) арзёбӣ шуд. Дар гурӯҳи дуюм баъди анҷоми табобати панҷрӯза ҳангоми муоинаи саририи модаговҳои мастит буда маълум шуд, ки дар ҳамаи 4 сар модагов (100%), варамии пистон, дардмандӣ ва ҳарорати мавзие рафъ шудааст ва натиҷаи нақшаи табобатӣ 100%-ро нишон дода дар таҳлил бо маҳлули 5%-и димастини низ ҳар 4 сар манфӣ (100%), арзёбӣ шуданд.

Расми 1. Натиҷаи сихатшавӣ бо нишондоди сарири ва таҳлили димастинӣ.

Ҳамин тавр нақшаи дуҷуми табобатӣ самаранокии баланди табобатӣ нишон дод, ки барои табобати мастит тавсия карда мешавад.

Вобаста ба ин маълум шуд, ки «Мастомитсин» маводи зидди маститии доҳили зарфи чочӣ (интрамаммарӣ)-и беҳтарини самарабахш дар табобати ҳамаи шаклҳои мастити модаговҳо мебошад. Фоиданокии он нисбати дигар маводҳои доҳили чочӣ ҳангоми илтиҳоби пистон баланд мебошад ва пешниҳод менамоем, ки дар амалияи қобилагии ветеринарӣ васеъ истифода бурда шавад.

АДАБИЁТ

1. Гончаров В.И., Карпов В.А., Якимчук И.П. Профилактика и лечения мастита животных. Москва: Россельхозиздат, 1987. -174 с.
2. Миролубов М.Г., Преображенский О.Н. Профилактика и лечения мастита коров. Москва: Ветеринария, 1999. №10 – С. 33-34.
3. Сидоркин В.А., Оробец В.А. Лечение мастита коров в сухостойной период. Москва: Ветеринария, 2010. - №3 –С. 24-26.
4. Яблонский В.А. Хомин С.П. и др. Ветеринарная акушерства. «Новая Книга». 2006. – С. 447-460.

АННОТАЦИЯ

РАЗРАБОТКА ЭФФЕКТИВНЫХ МЕТОДОВ ТЕРАПИИ МАСТИТА КОРОВ

В данной статье рассматривается проблема поиска путей лечения мастита коров. Препарат «Мастомицин» высокоэффективен при лечении маститов у коров и наиболее предпочтителен, по сравнению с традиционно применяемыми препаратами. **При введении**

«Мастомицин»-а интраммарна быстро рассасывается в тканях вымени. Применение этих препаратов не влияет на качество молока. Молоко применяется без ограничения.

Ключевые слова: мастит, противомикробный, серозный, фибринозная, гнойная, геморрагическая, катаральный, мастомицин, димастин.

ANNOTATION

DEVELOPMENT OF EFFECTIVE METHODS OF THERAPY FOR MASTITIS IN COWS

In the article the issue of searching ways to treat cattle mastitis is studied. “Mastomicin” is established, that the preparation shows higher efficiency in comparison with traditionally used preparations and is most preferable as means of therapy of inflammations of an udder.

Keywords: mastitis, antimicrobial, serous, fibrinous, purulent, hemorrhagic, catarrhal, mastomycin, dimastin.

Сведение об авторе:

Идиев Қиёмиддин Усмонович, кандидат ветеринарных наук, доцент кафедры хирургии, акушерства и терапии Таджикского аграрного университета им. Ш.Шотемур. 734013, Таджикистан, город Душанбе, пр.Рудаки, 146. Телефон: (+992) 918230442